

IQISME

De opkomst en ondergang van de IQ-test

Toen Alfred Binet in 1904 de opdracht van de regering ontving om een test te maken om de zwakke van de niet-zwakke leerlingen te kunnen onderscheiden, kon hij niet bevroeden dat deze test een hoge vlucht zou nemen. Een wereldwijde vlucht. Een vlucht die nu al meer dan een eeuw overspant. En een vlucht die hij niet bedoeld, noch gewild had. Hoewel Binet heel precies de reikwijdte en betekenis van de test heeft uitgelegd, is hij daarin niet voldoende gehoord, omdat hij zijn tijd ver vooruit was en niet begrepen werd. En de test is daarom schade gaan brengen, en doet dat nog. *Martine Delfos*

Alfred Binet was afgestudeerd in rechten en voorbestemd om de familietraditie van advocatuur voort te zetten. Tijdens zijn studie maakt hij kennis met het werk van Philippe Pinel. Deze gedreven man realiseert zich dat de mensen die geketend in de kerken gevangen liggen niet allemaal misdadigers zijn, maar onbegrepen zwakzinnigen. Philippe Pinel bevrijdt ze van hun ketenen, bijna een halve eeuw voordat Alfred Binet afstudeert in rechten. De jonge Alfred is zo gegrepen door dit idee van onbegrepen mensen dat hij niet verder gaat als advocaat, maar zich bevoegen wijdt aan de psychologie die op dat moment, in de negentiende eeuw, opkomt. Hij gaat de beroemde klinische lessen volgen van Charcot in het ziekenhuis *Hôpital de la Salpêtrière* in Parijs dat gevestigd is in een voormalige militaire kruitfabriek. Aan die oorsprong dankt het ziekenhuis zijn naam: *pêter* = knallen. Binet zal daar in 1894 directeur worden van de *Laboratoire de Psychologie et Physiologie*.

Zijn hele leven heeft hij gewijd aan het onderzoeken van intelligentie. In feite aan het onderzoeken van hoe mensen in hun intelligentie onbegrepen worden. Alfred Binet was een genie, een echte wetenschapper. Hij onderzocht intelligentie op alle mogelijke manieren. Door te studeren, door te lezen, maar ook door onderzoek. Door grootschalig onderzoek met de studenten van zijn laboratorium, jarenlang specifiek met de leerlingen van de Parijse scholen en in de diepte met het nauwkeurig volgen en beschrijven van het opgroeien van zijn twee dochters. Zo ontdekte hij vanuit verschillende invalshoeken wát intelligentie was. Zijn samenvatting van intelligentie was: *de capaciteit tot begrijpen, redeneren en bedenken, waarmee men tot een beoordeling of inschatting kan komen*.

Binet ontdekte dat iedere vorm van onderzoek resultaten afwierp, die samenhangen met de vorm van onderzoek en dat deze elkaar konden aanvullen, maar ook voor verschillende doelen geschikt waren. Via de grootschalige onderzoeken leerde hij oppervlakkige doorsneden te maken en momentopnames. Met de leerlingen van de scholen leerde hij hoe het beeld op het moment gestuurd was door een verleden en hoe, met hulp die aansloot bij het kind, een geheel ander beeld

OVER DE AUTEUR

Martine Delfos is auteur, docent, wetenschappelijk onderzoeker en klinisch psycholoog. Haar specialisaties zijn onder andere relatietherapie, autisme en eetstoornissen.

Hôpital de la Salpêtrière

zichtbaar kon worden. Door middel van zijn kinderen leerde hij, door de overeenkomsten, de kern van intelligentie en door de verschillen de uniciteit van intelligentie. Maar hij leerde ook dat, hoe diep en hoe nauwkeurig je ook onderzoekt, je toch ingehaald wordt door de levensloop van een mens. Toen zijn dochters dertien werden (puberteit), veranderde in zeer korte periode het gehele beeld van wat hij onderzocht en ontdekt had in de jaren ervoor zodanig, dat het bijna niet herkenbaar was.

Alfred Binet is blijven onderzoeken en is niet alleen de grondlegger van de psychologie van de intelligentie, maar heeft op vele gebieden van de psychologie een belangrijke bijdrage geleverd. Toen de vraag van de regering kwam om een test te maken in 1904, heeft Binet al zijn kennis en ervaring ingezet om deze te maken. Hij gebruikte de kenmerken van intelligentie die hij jarenlang onderzocht had en zette die om in een dertigtal vragen, waardoor een inzicht kon ontstaan van de capaciteiten van iemand op dat moment.

Deze dertig vragen, met subtests, zijn heden ten dage nog steeds de bodem van de intelligentietest. Hij ontwierp een schaal die rekening hield met leeftijden en gebruikte onderwerpen waar de intelligentie in de praktijk zichtbaar moest worden. Hij voldeed exact aan de vraag van de regering: het onderscheid maken tussen zwakken en niet zwakken, tussen de incapabele en onwilligen. Hij maakte nadrukkelijk duidelijk dat wat iemand op een bepaald moment als intelligentie laat zien, niet per se zijn intelligentie is. Vooral bij de lage kant is dat duidelijk. Iemand die gemiddeld tot hoog

begaafd was kon functioneren als iemand met beperkte verstandelijke vermogens, maar iemand met beperkte verstandelijke vermogens kon niet als gemiddeld of begaafd functioneren.

Dat Alfred Binet intelligentie goed onderzocht had en een goede test kon maken die zwakke leerlingen kon ontdekken, werd duidelijk toen de beoordeling van de leerkracht van wat deze zag bij de leerling overeenkwam met de test van Binet. Men was hiervan zo onder de indruk dat men vergat wat Binet nadrukkelijk zei: wat men ziet, vertelt niet wat de oorzaak ervan is en geeft niet aan of het in de aanleg zit. De test meet niet intelligentie, maar het intelligentiegedrag van iemand in die omstandigheden en op dat moment. Na de test moeten leerkrachten en psychologen de oorzaken gaan onderzoeken en aansluitende begeleiding geven. In feite geeft Alfred Binet hier het startschot voor adaptief, passend en speciaal onderwijs ...

Henry Goddard nam de test van Alfred Binet mee naar Amerika en vertaalde hem. De waarschuwing dat de test een momentopname was en geen intelligentie meet werd genegeerd, en zo werd binnen de kortste keren aan de test gekoppeld dat het een test voor intelligentie was. Er kwam een naam bij (intelligentietest) en de score werd een *mentale leeftijd* genoemd. Vervolgens werd deze score gedeeld door de werkelijke leeftijd, waardoor een rekenkundige breuk ontstond die weer werd gladgestreken door de breuk met 100 te vermenigvuldigen. Dit alles resulteerde in een intelligentietest met een IQ, bij een test die op zoek was naar zwakke plekken.

Alfred Binet

Een klinische les van Charcot

► De test ging een eigen leven leiden; het werd hét instrument dat intelligentie meet. Mensen willen nu eenmaal graag meten en vergelijken. We denken zelfs dat meten weten is, en vergeten daarbij dat we niet kunnen meten wat we echt zouden willen weten. Een eeuw lang werd er grootschalig onderzoek gedaan, zonder rekening te houden met het feit dat het geen meting van intelligentie was. Grote aantallen, zoals 1.700.000 militairen voor ‘de juiste man op de juiste plaats’ in de Tweede Wereldoorlog.

Het is uiteindelijk schrijnend om te zien wat onderzoek meer dan een eeuw lang laat zien. En alles duidt in dezelfde richting: de IQ-test meet géén intelligentie, is niet stabiel, niet betrouwbaar en kan niet gebruikt worden om een individu op intelligentie te beoordelen. Doof voor wat de wetenschap ons vertelde ging men toch door. Een van de grote onderzoekers op dit gebied, Lewis Terman, ontdekte met de test dat meisjes intelligenter waren dan jongens. Op zich helemaal niet gek dat dit ontdekt werd, want de test was geen meting van intelligentie, maar van zwakke plekken, en die hebben jongens veel meer dan meisjes. Jongens rijpen langzamer dan meisjes en hebben daardoor vaker aandoeningen als dyslexie, dyscalculie of dysgrafie.

Omdat, wegens de emancipatie die toen speelde, ongelijkheid van man en vrouw niet wenselijk was én omdat men daadwerkelijk dacht intelligentie te meten in plaats van zwakke plekken, werd gemeend dat de test niet betrouwbaar was en werden de subtests die te veel verschil maakten tussen jongens en meisjes uit de test gehaald.

Zelfs de schrijvers van de vijfde versie van de DSM (Nederlandse versie 2014) zijn ervan afgestapt om een verstandelijke beperking te vatten in een IQ. Het IQ is niet betrouwbaar. En ze geven toe dat de meting bij kinderen met autisme de intelligentie niet goed gemeten kan worden. Het is waar dat bij autisme misschien wel de grootste problemen met de beperktheid van de intelligentietest ontstaan. Hierdoor kunnen mensen volledig onterecht een diagnose verstandelijke beper-

king oplopen met alle gevolgen op het gebied van onderwijs en leefsituaties. De verkeerde diagnose en de verkeerde hulp gaan namelijk gepaard met veel verzet bij het kind en dus gedragsproblemen.

Veel kritiek is ook op de wijze waarop getest wordt, die het meten van de intelligentie in de weg zou staan. Hiervoor zijn oplossingen als dynamisch testen en leerpotentieel testen. Dit is volop in ontwikkeling en tegelijk dreigt het weer te verschuiven naar vergelijken in plaats van het individu te onderzoeken.

Al meer dan een eeuw onderzoek heeft laten zien dat de IQ-test niet betrouwbaar is om een individu op intelligentie te meten. We moeten de schade onder ogen gaan zien die door de IQ-test wordt veroorzaakt en andere oplossingen zoeken dan de IQ-test. Ook overheid, onderwijs en hulpverlening hebben zich laten misleiden door de (zwarte) magie van het IQ.

In het landelijk gebruikte handboek van diagnostiek en hulpverlening van Tak en collega's (2014, p. 495), kan men het doel van de intelligentietest terugvinden. Na vermelding van de steekhoudende kritiek op de tests wordt gesteld, in feite wat Alfred Binet zei:

Wel kan men hypothesen formuleren over de relatief sterke en zwakke kanten in het functioneren van een individueel kind.

Jammer genoeg is dat een klein zinnetje in een dik boek en gaan de schrijvers over tot het uitleggen hoe tests gebruikt moeten worden. Begrijpelijk, maar niet verstandig als we kijken naar de schade voor de persoon, voor vele personen.

Moeten we wel doorgaan? Als we zo zweren bij evidence-based onderzoek, waarom gebruiken we niet een eeuw evidence-based onderzoek dat laat zien dat het intelligentie niet kán meten? Dat intelligentie te complex is om in een getal te vatten... ❖

Literatuur

Delfos, M.F. (2020). *Het IQ en de intelligentie. De illusie van meten*. Amsterdam: Uitgeverij SWP